

„Szeretet nélkül semmi sem igaz”

Interjú **Richard Rohr** amerikai ferencessel

A ferences mozgalom 2009-ben ünnepelte 800 éves jubileumát. Aktuális-e ma még a ferences lelkiség?

Ferenc messze megelőzte a korát. Az erőszakmentesség melletti sikrasszállásával évszázadokkal előbb járt, mint az akkori egyház fő sodra. Ugyanez érvényes ökológiai lelkiségére, a Föld és az összes teremtmények melletti elkötelezettségére. Assisi Szent Ferencnek és a korai ferenceknek egész jellegű („holisztikus”) felfogásuk volt a lelkiségről. Ez teszi ma igen korszerűvé lelkiségüket.

Mit javasolna ma Ferenc, tekintettel a pénzügyi válságra, az éghajlatváltozásra, a világban uralkodó szegénységre?

Ferenc tudta, mennyire nehéz egyszerűen élni. Erre használta a „szegénység” szót – azt a szót, amelyet többnyire sajnos félreértenek, és aszkézisként fogják fel. De ő nem aszkézisre törekedett. Ferenc minden egyes embert arra bátorított, hogy foglalja el sajátos helyét az élet nagy hálózatában. S ez mindig azt is jelentette számára: ne foyassunk többet, mint amennyi szükséges. Ezért ma alighanem radikális egyszerűséget ajánlana: „fenntartható” életet, amelyvel nem pazaroljuk el könnyelműen a világ javait.

Mi alkotja a ferences lelkiség lényegét?

A szeretet! A korai ferences misztikusok, mint például Bonaventura, nem az igazságot tekintették az élet legfőbb eszményének, hanem a szeretetet. Meggyőződésük volt, hogy spirituális szempontból semmi sem lehet igaz, ha nem szeretetből történik. Számomra változatlanul nagyon aktuális jelentősége van a szeretetnek.

Meg tudná világítani ezt egy példával?

Az Egyesült Államokban mostanság kultúrharc folyik. „Identitás-politikáról” beszélnek: az emberek egymás ellen foglalnak állást. Makacsul és szeretetlenül képviseli mindenki a maga igazságát. Az igazságnak adják az elsőbbséget – illetve annak, amit ők igazságnak tartanak –, nem pedig a szeretetnek.

De hát a szeretet tudata mégsem a kereszténység sajátossága?!

Nem. A különböző vallások minden misztikus hagyományában megtaláljuk, mert a misztika mindig a szeretet elsődlegességét hangsúlyozta – a szufizmusban, a spirituális zsidóságban, a hinduizmusban csakúgy, mint a kereszténységben. A misztikus szeretettudat ugyanakkor a „nem-kettősség” felismeréséhez vezet. Ez a tudatnak az a magas fejlettség formája, amely már nem ismer semmiféle dualizmust, tehát olyasmit, hogy vagy-vagy, minden vagy semmi, enyém vagy tiéd, értem vagy ellenem. Ez a tudat új összetartozásokat és csoportokat teremt.

Hol lát a kereszténységben – túl a misztikán – ilyen nem-duális tudatot?

Magánál a názáreti Jézusnál.

Csak hogy ily módon a lehető legritkábban érzékelik őt. Miért?

Éppen azért, mert ő magasabb tudati síkon mozgott. Ebből a tudati síkból kiindulva tanított, épített hidakat, rombolt le határokat. Gondoljon csak a Hegyi beszéd „boldog-

mondásaira”! Ezek hatásos tanúságai Jézus nem-duális lelkiségének. Jézus Hegyi beszédét sajnos többnyire semmibe veszik, mivel az azt hangsúlyozza, ami összeköt, nem pedig azt, ami szétválaszt. A keresztények azt mondják ugyan: „Ez az Isten igéje”, de nem tudnak mit kezdeni vele. Mert ebből semmiféle dogmát nem lehet levezetni. „Boldogok a békességre törekvők, boldogok, akik szenvednek...” – mit kezdjen az ember ilyen kijelentésekkel? Ezekre nem lehet egyházat építeni. Tehát költészetté, szép szavakká nyilvánítják a boldogmondásokat.

Vagyis tévesen értelmezzük Jézust, ha vallásalapítónak tartjuk?

Jézus nem azért jött, hogy versenyre keljen más vallásokkal. Azért jött, hogy mindenkinek elmondja: a vallások és intézményeik csupán eszközök, nem célok. Azért ítélte meg olyan keményen a zsidó hitet, mivel korának zsidósága öncélúvá nyilvánította önmagát: olyan vallássá, amely más vallásokkal verseng. Alighanem ez az oka annak is, hogy meggyilkolták, mert ha valaki viszonylagossá teszi saját vallását, akkor mindig magára vonja azok haragját, akik abszolút módon azonosulnak vallásukkal.

Akkor tehát helytálló az a kritikus ellenvetés, hogy Jézus nem másik vallást prédikált, hanem „Isten országát”?

Igen – csak „Isten országa” nem földrajzi hely, hanem egyfajta tudatállapot. Nagy kép ez. Itt és most van érvényben, nem valamikor a jövőben. Ha ön ebben a tudatban él, akkor felismeri, hogy a buddhisták és a hinduk, a muszlimok és a keresztények valamennyien felvétettek Isten országába.

Nevezhetnénk globális spiritualitásnak is a nem-dualista, misztikus lelkiséget?

Nagyon is. Olyan spiritualitás ez, amelyben az ember telve van hálával a származásáért és azért az útért, amelyet megtehetett. Így én is hálás vagyok azért, hogy a katolikus egyházban nevelkedtem, és az evangéliummal értem felnőtté. De ma ugyanúgy tudom azt is, hogy a katolikus kereszténység csak egy „tartály”, nem maga a tartalom. A kereszténység olyan ujj, amely a Holdra mutat, de nem maga a Hold.

Olyan útbaigazítás ez, amely más vallások szempontjából is fontos?

A zsidó hit megreformálására irányuló kísérletével Jézus útmutatást adott arra nézve, hogyan lehet megreformálni minden más vallást is. Hasonlóképpen tett Ferenc.

Hogyan?

A 13. században még nagyobb volt az elutasítás a kereszténység és az iszlám között, mint ma. Ennek a korszaknak Ferenc az egyetlen olyan alakja, aki legalább kétszer, de talán háromszor is vállalkozott arra, hogy elutazzék a muszlim Egyiptomba. Ezen nincs mit ámulni, ha tudatosítjuk, hogy Ferenc nem-duálisan gondolkodott és érzett. Mindenütt Istent látta, nem csupán saját csoportjában vagy vallásában. Ferenc azt mondta: „Ha valahol észreveszed a Korán egy lapját a földön – emeld föl, csókol meg és helyezd az oltárra!” Csodálatos mondás, amely ar-

ra szólít fel, hogy vessünk véget a régi viszálykodásnak. De ettől még mindig nagyon messze vagyunk.

Ehhez társul, hogy az ún. posztmodern korban sok ember elveszítette belső kapaszkodóját. Ehelyett valami külsődleges identitást keresnek, amely jelentőséggel ruházza fel életüket. Következésképpen sok fiatal a siker, a hatalom, a pénz vagy a vonzó külső képei szerint tájékozódik. Ám mindez törékeny. Ha ezt egyszer megértik, akkor gyakran az olyan csoporthoz tartozást keresik, amely azt mondja nekik: „Te oké vagy, mivel velünk együtt tiéd az igazság!” Így aztán fundamentalizmus jön létre, amelyet minden vallásban meg lehet találni, s amely megöli a spiritualitást.

A fundamentalizmus a kereszténységben is elterjedt. Mi állítanak szembe vele az egyházak?

A bensőségességet kellene a középpontba állítani, a belső tapasztalatot, Isten megismerésének képességét.

Amíg kultúránk a külsőhöz rögzül, s a külsőséges morált és a külsőséges státusszimbólumokat tekintjük mércének, sohasem jutunk el ebbe a belső térbe. És sajnos gyakran éppen az egyházak akadályozzák az embereket ebben a változásban. A katolicizmus mindig túlhangsúlyozta a külsőségeket, pápák, püspökök és papok egyaránt. A protestantizmus túlhangsúlyozta a bibliai szövegek korrekt értelmezését; a Bibliához való hűség így belső vallási tapasztalatnak tűnik, de nem az, hanem csupán kísérlet arra, hogy egy hitvallás révén felértékeljék magukat.

Ez a veszély nem fenyeget akkor, ha belső tapasztalatokra teszünk szert?

A szavak mindig duálisak, a tapasztalatok ellenben mindig nem-duálisak. Teret kell adnunk a szavakon túli tapasztalatoknak – olyan tapasztalatoknak, amelyek megelőzik a szavakat, s amelyek nagyobbak a szavaknál.

Mit ajánl Ön azoknak, akik manapság a belső spiritualitást keresik?

Én gyakorlatokat tanítok, nem hitrendszereket; olyan gyakorlatokat, amelyeket bárki elvégezhet, hogy újból eljuthasson saját belsejéhez. Például kontemplatív meditációt, vagy a Jahve-imát, amelyben az ember teljesen azonosul saját lélegzésével. Arra tanítom meg az embereket, hogyan alakíthatják ki magukban a „belső tanút”, hogyan tarthatnak távolságot önmaguktól, és hogyan figyelhetik meg magukat életük drámai helyzeteiben.

Ily módon kitörhetnek önmagukra irányultságuk struktúráiból?

Igen. Az Én uralma ugyanis megakadályoz minden szellemi növekedést. Ám az egyházak még mindig támogatják az Én uralmát. Azt prédikálják az embereknek, hogy önerejükől a mennybe jutnak, ha morális szempontból tökéletes Énre tesznek szert. Mintha létezhetne tökéletes Én! Nevetséges! Valójában az Éntől való megszabadulásra lenne szükség, hogy az emberek megtapasztalhassák, mire gondolt Jézus, amikor azt mondta: „Én és az Atya egy vagyunk.” Ez az egység tudat szükségképpen elérhetetlen az autonóm Én számára.

Forrás: Publik-Forum, 2009/18

Richard Rohr egy írását, illetve vele készült korábbi interjút 1999. decemberi számunkban jelentetünk meg.

Szent Ferenc itt látható, legeredetibbnek tartott képét kortársa, Cimabue festette meg.

